

בכיוון הפוך: איך פסח שני משיב את הזמן לאחור? מבוסס על ליקוטי שיחות יח/117 ואילך

יוסי היה מאחר כרוני לעבודה. הוא קנה את כל סוגי השעונים המעוררים וסיכם עם כל בני המשפחה שיעירו אותו, אך שום דבר לא הועיל. הוא היה קם מהמיטה בשנייה האחרונה ומאחר לעבודה. הבוס איבד את הסבלנות ועדכן אותו כי באיחור הבא הוא מפוטר מהעבודה.

יוסי המודאג פנה ליעוץ רפואי. הרופא נתן לו כדור שינה והסביר שכעת הוא יישן יותר טוב וכך יקום בקלות בבוקר. הוא התעורר בחמש וחצי בבוקר, שעתיים לפני כל יום ולאשרו לא היה גבול. הוא רץ לעבודה בהתלהבות ובישר לבוס בשמחה שהוא נטל כדור שינה וקם בדיוק בזמן.

- "שמח לשמוע, אבל איפה היית אתמול כל היום"....

מאחרים כרוניים, סובלים בחיים. הם תמיד מפספסים הזדמנויות, הם מאחרים את הרכבת ומתווכחים עם המאבטח של הבנק שיפתח את הדלת. הם גוררים שובל של כעס ופגיעות מכל הסובבים אותם שנאלצים להמתין להם בציפייה. אפשר להעריך כי טיפוסים מהסוג הזה לא מחזיקים זמן רב מדי בעבודה ובמערכות יחסים.

וכאן מספרת פרשת בהעלותך על מצווה מרתקת, שאין לה אח ורע בכל המצוות כולן. למעשה היא הפוכה ומנוגדת לכללים הברורים בכל המצוות. התורה מספרת כי שנה אחרי יציאת מצרים, ה' הורה לישראל לעשות שוב את חג הפסח כמו בשנה שעברה בה יצאו ממצרים. בערב פסח הופיעו לפני משה אנשים שהיו טמאים מנפש אדם ובפיהם תלונה: "למה נגרע?" מדוע נפסיד את מצוות הפסח שחייבת להיות בטרה?

לפי דברי הגמרא (סוכה כה), אלו היו אנשים שעסקו במצוות "חסד של אמת", בטיפול במתים עד סמוך לערב פסח ולא הספיקו להיטהר באפר פרה אדומה לפני החג. אפשרות אחת היא, שאלו היו "מישאל ואלצפן", בני הדודים של אהרן הכהן, שהתנדבו ועסקו בקבורת נדב ואביהוא אשר מתו ביום חנוכת המשכן בראש חודש ניסן¹. אפשרות שנייה: היו אלו האנשים שנשאו את ארונו של יוסף במדבר. אפשרות שלישית: היו אלו אנשים שעסקו בקבורתו של "מת מצווה" שלא היו לו קוברים. השורה התחתונה, מדובר היה באנשים שנטמאו מסיבות טובות ולא היו אשמים בהפסד ההקרבה.

1. במדבר ט: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקרב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל: ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצווה ה' לכם.

משה לא ידע מה לענות להם. אחרי הכול, הם הפסידו את המצווה ומה אפשר עוד לעשות? וכי אדם שהפסיד תקיעת שופר בראש השנה מהסיבה הכי טובה בעולם יכול לעשות משהו?! האם אדם ששהה במחנה ההשמדה אושוויץ ולא השיג מצות לפסח – יכול להשלים את האכילה בחג השבועות?!

ובכל זאת, הצעקה "למה נגרע" נגעה לליבו והוא שאל את ה'. בתגובה, ה' העניק מצווה חדשה ומהפכנית:

וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל בני ישראל לאמור: איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה, לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה' בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומרורים יאכלהו.

לא פחות ולא יותר, אלוקים אומר למשה כי אף פעם לא מאוחר. לא עשיתם פסח בחודש ניסן - תעשו אותו בחודש אייר!. חודש אחרי היציאה ממצרים!. אולם החידוש הגדול בתשובתו של הקב"ה הוא, שהתשובה הרבה יותר רחבה מהשאלה. משה שאל רק על אלו שפספסו בעל כורחם מסיבות טובות ואלוים ענה לו על

¹ תוס' שם מבאר כי פרשת טהרת מת ניתנה כמה ימים לאחר ראש חודש ניסן ולכן הם נטהרו באפר הפרה רק בשמיני בניסן והיום השביעי לטהרה חל בארבעה עשר בניסן.

כל מי שפספס! אפילו אם היה טהור בפסח ראשון ויכול להקריב את הפסח רק שבדיוק לא היה בירושלים בערב חג.

יתירה מכך: כך ההלכה אפילו אם לא היה בירושלים **במזיד!** כי לא היה בא לו להתאמץ ולהיות בעיר בפסח ראשון – גם הוא יכול להשלים בפסח שני. ובקיצור: אי אפשר לאחר את הרכבת של אלוקים.

רמב"ם קרבן פסח ה: מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטים עליו או שהיה בדרך רחוקה ... ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני ... **הזיד** ולא הקריב בראשון – מקריב בשני.

ואם מישהו לא הבין את הדרמטיות של המצווה, מסכם האדמו"ר הקודם מליובאוויטש:

היום יום יד אייר: פסח שני ענינו שאף פעם לא אבוד, יכולים תמיד לתקן, אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שהי' ברצונו, אף על פי כן יכולים לתקן.

ואי אפשר שלא לתמוה: איך אפשר להשיב חלב שנשפך? כיצד אפשר להחזיר את הזמן לאחור ולהספיק רכבת אחרי שיצאה מהתחנה? הרי פסח אמור להיות ביום יציאת מצרים וכיצד אפשר לקיים אותו חודש אחרי היציאה משם? מה זה שונה מלחגוג את השבת ביום שלישי?

וגם לא מובן למה דווקא במצווה הזו? מדוע לא מצאנו "יום כיפור שני" לאלו שלא התאים להם לצום בעשירי בתשרי או "סוכות שני" לאלו שהיה להם קר והם לא טרחו לרדת לחצר ולשבת בסוכה?

בפשטות, היינו יכולים לענות כי זה סוג של "מועד ב". גם משרד החינוך מתחשב במאחרים ומעניק להם מועד שני להשלים את הבחינות שלא הספיקו. כך היה אפשר לתרץ בענייננו כי היות שקרבן פסח הוא מצווה קריטית, שחייבים על ביטולה עונש "כרת", לכן ה' העניק בה הזדמנות שנייה.

אולם הבעיה היא הרבה יותר גדולה. משום שהגמרא מביאה מחלוקת אם פסח שני הוא "תשלומין לראשון" או "רגל בפני עצמו" וההלכה נקבעה כדעה אחרונה. לכן גר שנתגייר בין פסח ראשון לשני - וכלל לא היה חייב קרבן פסח בראשון – **חייב להקריב את השני**. שכן פסח שני הוא לא רק מועד ב', אלא **שוב מועד א'!** ה' מעניק מחדש את מצוות הפסח ומאפשר לעלות על הרכבת **חודש אחרי שהיא יצאה מהתחנה**.

רמב"ם מצוות עשה נז: צונו לשחוט הפסח השני מי שנמנע ממנו מלשחוט פסח הראשון. וכאן יש למקשה מקום להקשות עלי, למה אתה מונה פסח שני כמצווה בפני עצמה? הרי זה סותר מה שהקדמת בשורש השביעי [בהקדמה למניין המצות] באמרו שפרט אחד בתוך מצווה לא ימנה מצווה בפני עצמו? יידע המקשה שהחכמים חלקו בפסח שני אם יהיה כדין הראשון או יהיה צווי מיוחד בפני עצמו ונפסקה ההלכה שהוא **צווי בפני עצמו** ולפיכך ראוי למנותו כמצווה בעצמו [ולכן גר שנתגייר בין שני פסחים – עושה פסח שני].

והשאלה היא מתבקשת: מה גרם לקב"ה לקבוע לכתחילה את מצוות הפסח כבעלת **שני מסלולים נפרדים** – לאלו שבאו בזמן ולאילו המאחרים?

ליקוטי שיחות יח/118: לא מובן: גם לדעת רבי, שפסח שני הוא רגל בפני עצמו, החיוב שייך רק אצל מי שלא הקריב את הפסח הראשון (אבל מי שהקריב את הראשון – אינו מקריב את השני) ... ומדוע קובע הרמב"ם את פסח שני כמצווה בפני עצמה? מוכרחים לומר, שהגם שפסח ראשון ושני הם קשורים ביניהם, בכל אופן הם בגדרם **שני עניינים נפרדים** ולכן הם נמנים במניין המצוות **כשתי מצוות נפרדות**.

הכרח אפוא לומר כי פסח שני, מלמד על **מסלול נוסף בעבודת ה'!** יש את הנתבי הרגיל של פסח ראשון שחייבים להופיע בו בזמן (כמו כל המצוות בתורה) ויש את הנתבי המקביל של פסח שני, שמאפשר גם לאלו שנתקעו בדרך, לתקן ולהשלים הכול כאילו לא הפסידו מעולם.

ב. למען האמת, השאלה והתמיהה הן הרבה יותר גדולות. העובדה שהקב"ה מתייחס בסלחנות כה רבה לפספוס הפסח הראשון, היא תמוהה במיוחד לאור החשיבות המכרעת של מצוות קרבן פסח. ישנן מצוות שהן

לכאורה לא כה מכרעות במערכת היחסים בינינו ובין ה' ולכן אפשר היה לקבל את העובדה, שה' סולח על הפספוס שלהן. אולם מצוות הפסח היא אחת משתי מצוות-עשה החמורות ביותר בין כל רמ"ח מצוות עשה ולכן קשה שבעתיים להבין, כיצד ה' מוחל על פספוס המצווה? ועוד למי שהתריס ועשה זאת **במזיד**?

ראשית, פסח וברית מילה הן שתי מצוות-עשה היחידות שחייבים על ביטולן עונש כרת.

2. משנה כריתות א,א: שלושים ושש כרתות בתורה ... הפסח והמילה בין מצוות עשה.

שנית, הקשר בין שתי המצוות הללו בא לידי ביטוי גם בכך, ששתייהן הן מצוות יחידות בהן פוגשים את אליהו הנביא. אליהו בא להיות נוכח במצוות ברית מילה כפי שמכינים בה כיסא לאליהו מלאך הברית. ופעם שנייה אליהו מגיע לבקר בכל בית יהודי בליל פסח, כפי שמנהג קהילות רבות למזוג כוס חמישי לכבודו של אליהו הנביא ואף לפתוח את הדלת בעת אמירת "שפוך חמתך" עבור כניסתו של אליהו הנביא.

מה הקשר בין שתי המצוות הללו? מובא בספרים טעם מעניין:

הרב משה חאגיז (מרבני ירושלים לפני כמאתיים שנה), מובא בהגדת הרבי מלובאוויטש: אחר ברכת המזון מוזגים כוסו של אליהו – כי אליהו הוא המעיד שישראל מקיימים מצוות מילה המעכבת בפסח, שנאמר: 'וכל ערל לא יאכל בו'. ויש להמתיק זה עם דברי המדרש, שישראל מלו עצמם באותו לילה שיצאו ממצרים ואכלו פסח.

לפני שאוכלים את קרבן הפסח בסוף הסדר, עלינו לוודא שכל היושבים סביב השולחן הן נימולים, משום ש'כל ערל לא יאכל בו'. ולכן אליהו בא להעיד כי הוא ביקר בברית מילה של כל המסובים והם מוכרים לו... כך היה גם בליל פסח הראשון, בו בני ישראל לא יצאו ממצרים עד שקיימו את שתי המצוות הללו.

הרעיון הוא, ששתי המצוות מעידות על עצם הקשר לאלוקים (ראו ליקוטי שיחות ז/116 ואילך). הן נועדו להגדיר "מי אנחנו". את עצם היותנו נפרדים מכל העמים וקשורים בברית עולם עם ה'. ברית מילה היא גילוי הקשר החיובי לאלוקים ואילו קרבן פסח הוא כריתת הקשר השלילי לקליפת העבודה זרה של מצרים שעבדו לטלה. לכן שתי המצוות הללו באות ביחד ואי אפשר לקיים קרבן פסח בלי ברית מילה.

נמצא שהקב"ה מעניק הזדמנות שנייה – לא רק לאדם שמרד בפרט כזה או אחר, אלא - למי **שמרד במזיד בעצם הקשר לאלוקות!** ואין ספק כי המצווה צריכה ביאור.

עד היכן מגיעים הדברים? מעניין להוסיף כי הקשר בין שתי המצוות, בא לידי ביטוי בעובדה מופלאה נוספת שכל אחד ואחת יכול להעיד עליה. לא רק אליהו הנביא מעיד, גם אנחנו יכולים להעיד. פסח ומילה הן שתי המצוות הפופולאריות **בעם ישראל**. תשעים ושבע אחוז מהעם מקיימים ברית מילה ולא פחות מתאספים לסדר פסח. יש אומרים שכל יהודי בארץ שיש לו משפחה ויש לו היכן לערוך סדר – מקיים סדר פסח.

מה סוד ה'מזל' של שתי המצוות הללו?

שמעתי פעם טעם יפה ובעל משמעות רבה: המצוות הללו התייחדו בכך, שההורים שלנו קיימו אותן במסירות נפש – וילד לא עוזב את מה שמסרו עליו ההורים את הנפש. ילד יודע לזהות מה חשוב באמת בעיני ההורים והוא לא מוותר עליו לעולם. לגבי קרבן פסח, ידוע שעם ישראל מסר את הנפש לקחת את השה בערב פסח, למרות שהיה העבודה זרה של מצרים והם היו עוד משועבדים אליהם לגמרי. וכך בנוגע לברית מילה, מובא בגמרא (שבת קל): "כל מצווה שמסרו עליה את הנפש בשעת גזירה – עדיין היא מוחזקת בידם", "כל מצווה שקיבלו עליהם בשמחה – עדיין היא מוחזקת בידם בשמחה".

סיפור יפה ממחיש זאת: הגאון רבי יצחק הוטנר, היה ראש ישיבת חיים ברלין בניו-יורק. פעם שאלו אותו תלמידיו, היכן רחש את אהבתו לתורה? – "מאימא שלי", השיב הרב והוא סיפר: "אבי היה סוחר גדול ונעדר חודשים ארוכים מהבית. הוא הסתובב לרגל מסחרו בארצות רחוקות ואנו גדלנו בצילה של אימא.

"פעם הגיעה חבילה בדואר ובה תכשיט יקר מאבא. הוא הרוויח מעט כסף והדבר הראשון שעשה, היה לקנות תכשיט יפה לאימא ולבטא את הערכתו על המסירות שלה לגידול המשפחה. התכשיט היה מרשים וכולנו

ציפנו שאימא תענוד אותו ותיראה סוף-סוף שמחה ומאושרת. אך אימא הניחה את התכשיט בצד ואמרה: אינני חשה שמחה מספיק כדי לענוד את התכשיט היקר. ואז היא הביטה עלי ואמרה: בעוד חודש, איצ'לה הקטן יסיים את המסכת שהוא לומד בעל פה ויערוך בביתנו סיום מסכת, אז אתמלא אושר ואענוד את התכשיט" ... - "הרגע הזה, סיים הרב הוטנר, הבעיר אש של אהבת תורה בליבי, שלא כבתה עד היום הזה"....

וכיון שכן - ש: א. קרבן פסח הוא אחד משתי מצוות יחידות שחייבים על ביטולם כרת. ב. הוא מעיד על עצם היותנו יהודים כמו ברית מילה. ג. הוא מקוים עד היום בכל ישראל – עולה ומתעצמת השאלה המרכזית: כיצד ה' מוחל בפשטות כזו למי שעבר על המצווה במזיד ומשיב עברו את גלגלי הזמן לאחור?

ג. לפני שנכנסים לעניין, נעיר הערה נפלאה שהעיר הרבי בהזדמנות אחרת ומעצימה את הנקודה. רש"י מעיר כאן כי פרשת פסח שני מוכיחה באופן ברור את הכלל: "אין מוקדם ומאוחר בתורה". שכן פרשת הפסח נאמרה בחודש ניסן, בתחילת השנה השנייה ליציאת מצרים ואילו הפרשה שבראש ספר במדבר, ספירת בני ישראל, נאמרה בוודאי רק לאחריה "באחד לחודש השני" כפי שנפתח ספר במדבר.

3. במדבר ט,א: בחודש הראשון – פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר [כפי שמתחיל ספר במדבר: באחד לחודש השני], למדת [כאן בפרשת פסח שני] שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

נשאלת השאלה, מדוע בחרה התורה להדגיש דווקא כאן את העובדה ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה"? הרי רואים זאת כבר בפרשיות קודמות והיה אפשר להסיק זאת משם ומדוע התורה מדגישה זאת במיוחד דווקא כאן - על ידי ציון התאריכים השונים?

מבאר הרבי דבר נפלא: כל עניין פסח שני הוא, שאין מוקדם ומאוחר בתורה. התורה לא נבהלת מאיחורים. יכול יהודי להתעורר מאוחר, אחרי שחלף חג הפסח ולקבל שוב את החג כאילו לא יצאה הרכבת מהתחנה.

ליקוטי שיחות כג/70: יש לבאר מה שכלל זה ש'אין סדר מוקדם ומאוחר בתורה', נלמד דווקא מפרשה זו דפסח שני. שכן עניינו של פסח שני הוא חיוב שלא על פי סדר, אצל אלו שלא הקריבו את קרבן הפסח במועדו. וגם המצווה הזו נמסרה לעם ישראל שלא על פי סדר, לא שהקב"ה ציווה עליה מלכתחילה, אלא רק כתשובה על טענת ישראל 'למה נגרע'.

והשאלה שבה ונשאלת, למה באמת התורה חורגת מהסדר הרגיל ומלמדת דווקא במצווה זו שאין סדר?

ג. אחד היהודים הקדושים והמסתוריים מתקופתו של הבעש"ט, היה הצדיק רבי לייב שרה'ס. הוא היה אדם קדוש שלא אכל משבת לשבת והיה מסתובב בדרכים ועוסק במצווה החשובה של פדיון שבויים. רבי לייב לא הנהיג חצר או חסידים, אלא התבודד לבדו וחי בעולמו הפנימי. פעם נקלע לעיר קטנה בערב יום הכיפורים והמתין לתפילת כל נדרי. עוד יהודי נכנס לבית הכנסת ועוד יהודי ובשקיעת השמש הם היו תשעה מתפללים.

רבי לייב השתוקק להתחיל כל נדרי, אבל הם רק תשעה. הוא שאל בדאגה אם יש כאן עוד יהודים והם ענו שלא. הוא התחנן אליהם לחשוב על עוד יהודי שאולי לא בא לבית הכנסת והם לא זכרו. "אולי יש כאן יהודי מומר שניתק את הקשר עם בני עמו"? הם השיבו בחיוך מריר כי הפריץ של העיירה, הוא יהודי כשר מאבא ואימא, בחור ישיבה לשעבר, שהכיר לפני עשרות שנים את בת הפריץ, המיר את דתו וכבר עשרות שנים הוא עצמו אינו זוכר את יהדותו. כיום הוא כבר איש זקן, אשתו נפטרה והוא גלמוד וערירי.

רבי לייב הידק את הטלית והקיט'ל ויצא במהירות לכיוון האחוזת. הוא נעמד בפתח ביתו של הפריץ וביקש לקרוא לו. האיש הופיע ונדהם למראה דמותו התמירה של רבי לייב. "קוראים לי לייב שרה'ס, אני תלמיד של הבעש"ט שגם רבים מהגויים העריצו אותו. כעת ליל יום הכיפורים, חסר לנו עשירי למניין, אתה נולדת כיהודי ותמות כיהודי. בוא תשלים את המניין". הפריץ חייך בבוז, אך רבי לייב המשיך: "קוראים לי לייב שרה'ס – על שם אימי שרה. זאת משום שהיא הייתה נערה יפת-תואר ואחד מהפריצים הצעירים ביקש להתחתן איתה ולהציע לה כל טוב גשמי. אך כדי להינצל ממנו, היא התחתנה בחופזה עם יהודי זקן שהתארח בפונדק אצל

אבא שלה – הכול כדי להיות נשואה ולהינצל מהגוי. אתה לא עמדת בניסיון הזה, הכסף והכבוד העבירו אותך על דעתך. אבל עכשיו זה יום כיפור בו הכול נמחל. בוא איתי".

רבי לייב יצא חזרה לכיוון בית הכנסת והפריץ השתרך המום אחריו. רבי לייב נתן לו טלית, הוציא את ספרי התורה מהארון והחל לנגן בקול גדול: "על דעת המקום, אנו מתירים להתפלל עם העבריינים". מפעם לפעם שרבי לייב ניגן את השורה, החל גופו של הפריץ לרעד וקומתו שחה. אחרי התפילה הוא ביקש להישאר בלילה בבית הכנסת. כך היה למחרת כל היום כאשר מעת לעת פורצת אנחה כבדה מתחת טליתו. הגיעה שעת תפילת נעילה ותפילתו הנרגשת של הצדיק הרטיטה את הלבבות.

ופתאום כשהגיע הציבור ל"שמע ישראל", קם הפריץ וניגש אל ארון-הקודש הפתוח. הוא הכניס את ראשו פנימה, חיבק את ספרי-התורה וקרא בקול גדול שזעזע את הנוכחים: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד!". אחר-כך הזדקק מלוא קומתו והחל קורא בכל כוחותיו: "ה' הוא האלוקים!". כך קרא פעם אחר פעם, כשכל קריאה חזקה מקודמתה. כשהגיע לפעם השביעית, ניכר היה כי הוא מרכז בה את כל יתרת כוחותיו. קריאתו זו הרעידה את כותלי בית-הכנסת ואז אפסו כוחותיו והוא צנח ארצה ללא רוח-חיים.

מאותו יום-הכיפורים נהג רבי לייב שרה'ס לומר מדי שנה קדיש, לעילוי נשמתו של הפריץ שמת בתשובה שלמה.

בפרשת פסח שני, קרה דבר מהמם שלא אירע שוב בשום מצווה אחרת. יהודים זעקו: "למה נגרע?" הם לא קיבלו באדישות את המצב, הם לא היו מוכנים להתרגל למחשבה שזהו זה, הזמן חלף ואין מה לעשות. תמורת זאת, הם פרצו את הגבולות של עצמם וצעקו: "למה נגרע?" למה המצב אבוד ואין לנו תקנה? וכאשר יהודי צועק – הוא מגיע עד כיסא הכבוד.

פסח שני היא אחת המצוות היחידות בתורה, שלא ניתנה מראש על ידי הקב"ה. יהודים חוללו אותה. הקב"ה לא ציווה עליה ורק אחרי שהם שאלו למה נגרע, הקב"ה חידש אותה. משום שזה בדיוק סוד כוחה. תשובה לא יכולה לבוא מלמעלה, רק האדם יכול לשבור את הקירות של עצמו.

וכאשר יהודי פורץ את הגבולות של עצמו, הוא אינו מקבל את העבר כמצב סופי שאי אפשר לשנותו אלא לוחם לחזור אחורה – הקב"ה פורץ עבורו את כללי הטבע ומאפשר לו להשיב את הזמן לאחור. אצל הקב"ה אין גבולות של זמן. אצלו היה, הווה ויהיה כאחד – והצעקה של יהודי מגעת עד שם. התשוקה שלו לתקן את העבר ולהיות במקום הנכון – פורצת עבורו את הסדרים הרגילים ומאפשרת לו להשיב לבקבוק חלב שנשפך.

כעת נוכל להבין את הסיפור התלמודי המפורסם ביותר על התשובה: לא היה חוטא ובעל תאוה כמו אלעזר בן דורדייא. הוא חטא עם כל אישה חוטאת בסביבה שלו ופעם הלך אצל אחת רחוקה מעבר לים. בשעת מעשה אמרה לו: 'אתה אבוד, אלעזר בן דורדייא כבר לא ישוב בתשובה'. הוא הזדעזע לשמוע את הדברים ועוד ממנה והלך בין ההרים ובכה וצעק עד שיצאה נשמתו. יצאה בת קול ואמרה: 'אלעזר בן דורדייא מזומן לחיי העולם הבא'. ממשיכה הגמרא ומספרת כי רבי יהודה הנשיא שמע את הבת-קול והחל לבכות. 'יש קונה עולמו בשנים רבות ויש קונה עולמו בשעה אחת'.

כאן מקשים כולם את השאלה, למה רבי בכה? מה היה אכפת לו שרבי אלעזר קנה את עולמו "בשעה אחת"? האם הוא לא פרגן לו?! האם רבי שאף בעצמו לקיצור דרך כזה במקום כל שנות התורה והתפילה שלו?!

מסביר הרבי מלובאוויטש רעיון כביר: רבי בכה ואמר, תראו כמה אפשר לשנות בזעקה אחת. כמה אפשר לפרוץ קדימה ברגע אחד של מוכנות לשינוי. את מה שהצדיקים צריכים לפעול בשנים רבות, בעל התשובה פועל ברגע אחד. מנגד, כמה מפסידים בגלל חוסר המוכנות להתעורר ולזעוק את הזעקה שתשנה הכול.

ליקוטי שיחות יח/120: כוח התשובה נובע מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. מצד הסדר של התורה, לא שייך להפוך את הזדונות לזכויות. כמו שאמרו חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשב): 'שאלו לחכמה ... לנבואה ... לתורה ... חוטא מה ענשו? וכולם כולל תורה, לא נתנו מקום למציאות של תשובה. [כי איך

אפשר לשנות את העבר?]. רק כאשר שאלו להקב"ה - היה המענה 'יעשה תשובה ויתכפר לו'. שכן מצד למעלה מסדר השתלשלות, שם הוא 'כחשיכה כאורה לפניו', גם הרע יכול להתהפך לטוב.

עפ"ז נוכל להבין את הזעקה שלהם 'למה נגרע'? שכן מצד התורה כשלעצמה, התשובה לא יכולה להועיל לשנות את העבר ולהפוך את הזדונות לזכויות. רק על ידי שיהודי מתעורר בתנועה של תשובה 'למה נגרע', זה מגיע עד ש'שאלו להקב"ה', ומשם מגיעה התשובה ש'אין דבר אבוד' – יש את התיקון של פסח שני.

זה מה שמספרת הגמרא אודות התשובה של ראב"ד: 'בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת'. עבודת הצדיקים היא בסדר והדרגה ולכן היא לוקחת כמה שנים, משא"כ אצל ראב"ד שהייתה אצלו בחינת התשובה ובאופן של 'ראשו בין ברכיו', למעלה מהתחלקות דראשו וברכיו, 'וגעה בבכי' – אז היה קונה עולמו בשעה אחת, ובלשון הזוהר שתשובה היא 'בשעתא חדא'.

פסח שני הוא משל על כוח התשובה בכלל. בעוד שהתשלומים הרגילים על קרבן שלא הוקרב, הם מיד אחרי החג, הקב"ה קבע את פסח שני רק חודש אחר כך, בחודש אייר. שכן חודש אייר הוא חודש התיקון העצמי בימי ספירת העומר. בכך רצה ה' ללמד כי הבשורה של פסח שני, היא בשורת התשובה בכלל. בכוח הזעקה "למה נגרע" – אינני רוצה להישאר במקום בו אני נמצא – יכול יהודי לזעזע את כל העבר שלו ולהפוך זדונות לזכויות.

בכך מבאר הרבי שם ובריבוי שיחות, את ההלכה המעניינת שפסח שני מתקיים כאשר "מצה וחמץ עמו בבית", משא"כ פסח ראשון סותר בסתירה גמורה לקיומו של החמץ. שכן פסח ראשון מסמל את עבודת הצדיקים, אלו שהולכים ישר ובסר העבודה הזו אי אפשר לתקן את החמץ. אולם פסח שני הוא "רגל בפני עצמו", הוא מסלול נפרד לבעלי תשובה, בו ניתן בכוח הזעקה "למה נגרע" – לתקן גם את החמץ. להפוך את הרגעים השליליים ביותר למקור של כוח, תיקון ותשובה².

לאחד מחסידי רבנו הזקן היה בן צעיר, שהתרחק מדרך החסידים ונדבק ברוחות ההשכלה. האבא ביקש מהרבי לשוחח עם הבחור והרבי קרא את הבן אליו. הבן שכבר היה פורק עול, החליט להחציף פנים אל הרבי והגיע אליו רכוב על סוס אביר. בדיוק כשהגיע עם הסוס, הרבי עמד בחלון והביט בו.

הרבי התעניין מה ההבדל בין הסוס הזה לסוס רגיל? הבחור הסביר שהסוס הזה עולה פי כמה מסוס רגיל, כיון שהוא רוכב במהירות. "אינני מבין", שאל הרבי, "מה המעלה בכך שהסוס נוסע מהר והרי אם הוא טועה בתוך היער, הוא נכנס בתוך כמה רגעים לעובי היער?" "נכון" השיב הבחור, "אבל כשאתה תופס שטעית, הנך חוזר במהירות את הדרך".

"איי, כשאתה תופס שטעית", חזר אחריו הרבי, "אפשר לחזור במהירות את כל הדרך"...

המסקנה מכאן ברורה ומתבקשת: כל יהודי מתפלא, מדוע אני צריך לבקש את הגאולה? מדוע חמש מתוך ברכות שמונה עשרה עוסקות בבקשה על הגאולה השלמה? הרי הגאולה היא מהפכה שתבוא מלמעלה ומה אני צריך להתערב בעניינים של הקב"ה?

התשובה ברורה: **אלוקים לא גואל את מי שלא מבקש להיגאל**. מצוות פסח שני לא ניתנה, עד שיהודים באו וזעקו מעצמם 'למה נגרע'. הזעקה שלהם היא זאת שעוררה את הקב"ה לגאול אותם מהטומאה הרוחנית שלהם. יש התעוררויות שחייבות לבוא מאיתנו – ובראשן הגאולה השלמה, זאת שתקשר אותנו באופן הכי

² לפי היסוד הזה, אולי אפשר לבאר את הסיפור הידוע על אחר, ששמע בת קול: "שובו בנים שובבים חוץ מאחר" וידועה הקושיה: כיצד נסגרה ממנו דרך התשובה? כיצד נמנעה ממנו האפשרות לשוב בניגוד לדברים שאמר הקב"ה למנשה המלך: "שלא תנעול דלת בפני בעלי תשובה"? אפשר לבאר (עפ"י רעיון ששמעתי בעבר): "שובו בנים שובבים – חוץ מאחר, כלומר, חוץ ממי שחושב שהוא איחר את הרכבת. כל מי שידוע שהוא בן – יכול תמיד לשוב, כולל אלישע בן אבויה עצמו, הבעיה היא שיש כאלה שחוששים שהם איחרו כבר את הרכבת ולכן אינם שבים.

עמוק אל הקב"ה, אינה יכולה לבוא עד שיהודים יזעקו מעומק הלב: "למה נגרע?" עד מתי נישאר בטומאה הרוחנית הזו, ללא יכולת להקריב קרבנות ולהתקרב אל ה'?"

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת פייגה**